

MODALITĂȚI DE ORGANIZARE A LEXICULUI LIMBII ROMÂNE ÎN CÂMPURI LINGVISTICE

Aliona ZGARDAN-CRUDU, dr., conf. univ.

Summary

Linguistic field represents a way of organizing and systematizing vocabulary units.

Linguistic fields are classified in: notional, semantic, derivative, conceptual, lexical-semantic classes etc.

Within the notional field, specific relationships are established among vocabulary units, besides those of synonymy and antonymy, are also established those of hyperonymy and hyponymy. The interest for analysis of notional fields is justified on the one hand, by theoretical and methodological aspects, and, on the other hand, by applicative ones. Thus, the comparison of the same field in two or more different languages highlights the differences in meaning and metaseme, but referral of these differences aims both at the topology of language and at the learning of vocabulary from one language or from different languages.

Lexicul unei limbi apare ca un tot complex, structurat riguros, iar ceea ce caracterizează în mod special sistemul lexical este mobilitatea lui, dinamismul, capacitatea de a fi supus mereu schimbărilor. Or, societatea umană se află într-un proces de eternă evoluție, iar aceasta se reflectă în mod inevitabil în lexic.

În urma analizei onomasiologice a cuvintelor se realizează gruparea lor în funcție de sfera realității desemnate. Modalitățile de clasificare și sistematizare a cuvintelor dintr-o limbă reprezintă câmpuri lingvistice, iar acest lucru constituie principiul obiectiv al segmentării vocabularului.

Câmpurile lingvistice se clasifică în: câmpuri noționale/grupuri lexico-semantice, câmpuri semantice, câmpuri derivative, câmpuri conceptuale, clase lexico-semantice etc.

În cadrul *câmpului noțional*, unitățile constituente sunt din categoria aceleiași părți de vorbire. Câmpul are caracter deschis, se completează permanent.

Câmpul semantic este format și el din unități din categoria aceleiași părți de vorbire. În cadrul câmpului semantic, cuvintele realizează mai multe relații semantice pentru diferite sememe ale unui semantem. Limitele câmpului sunt incerte. Este cel mai dezvoltat câmp, din punct de vedere cantitativ.

Câmpul derivativ este format din cuvinte care au aceleași morfeme (rădăcini, afixe). Unitățile constituente pot fi din diferite clase morfologice. Câmpul se completează odată cu formarea unităților noi în limbă prin derivare afixală.

Câmpul conceptual este cel mai complex câmp, unitățile lui constituente făcând parte din diferite clase morfologice. În aceste câmpuri, cuvintele se asociază în baza unui concept general.

Clasele lexico-semantice sunt formate din cuvinte care au aceleași valori morfologice. Formează clase lexico-semantice substantivul, verbul, adjectivul, adverbul, numeralul. Nu formează clase lexico-semantice interjecția, pronumele, articolul, prepoziția și conjuncția.

În continuare, ne vom referi la câmpul noțional, în calitate de câmp de organizare și sistematizare a unităților de vocabular.

Termenul *câmp noțional* este cunoscut și cu denumirile *grup lexico-semantic*, *câmp lexico-semantic*, *câmp lexical*.

Câmpurile noționale sunt fragmente din ansamblul lexical al unei limbi care cuprind numai denumiri înrudite din punct de vedere al sensului. Înrudirea se poate stabili la nivelul unor componente ale sensului (seme) pe care le au toate cuvintele grupate împreună într-un câmp. Aceste componente ocupă primul loc în definiția sensului; de exemplu, sememele care corespund denumirilor de plante se definesc prin componentul comun (semul) „plante”, sememele care corespund obiectelor de vestimentație conțin semul „îmbrăcăminte” etc. După cum am mai spus, termenii unui câmp noțional aparțin obligatoriu unei singure părți de vorbire, în timp ce câmpurile morfologice (derivative sau familiile lexicale) sau câmpurile asociative întrunesc cuvinte reprezentând părți de vorbire diferite. De exemplu, în câmpul noțional al denumirilor de plante intră substantive, în cel al numelor de activități intelectuale, verbe etc.

Când cuvintele sunt polisemantice, ele intră într-un câmp noțional numai cu unul dintre sensuri. Astfel, unele cuvinte polisemantice care sunt nume de culori exprimă nu numai sensul de „apreciere cromatică”, ci și alte sensuri, ca *alb* „limpede, luminos”, *negru* „rău, crud, hain, întunecat, obscur” etc. Evident, în câmpul noțional care conține denumiri de culori aceste cuvinte vor intra doar cu sensul de o anumită culoare.

Câmpul noțional include unitățile care se subordonează unei noțiuni generale (categoriale): timp, spațiu, alimentare, artă, tehnică, floră, faună, cosmos etc.

În cadrul câmpului noțional, între unitățile de vocabular se stabilesc relații specifice, în afara celor de sinonimie și antonimie: de hiperonimie și hiponimie.

Hiperonimul, în raport cu hiponimul, este cuvântul cu sens mai larg, general, care include hiponimul. Relația dintre hiperonim și hiponim este de incluziune, doar că se realizează într-o singură direcție: hiperonimul include hiponimul și-l poate substitui în orice context, dar nu și invers (Bidu-Vrânceanu, 1988). De exemplu, cuvântul *culoare* (hiperonim) subordonează, prin relația de includere, cuvintele *roz*, *gri*, *oranj*, *vernii*, *ciocolatiu* etc.; hiperonimul *floare* include hiponimele *trandafir*, *lalea*, *zambilă*, *dalie* etc. Astfel, *culoare* înseamnă și *roz*, și *gri*, și *oranj*, și *vernii*, și *ciocolatiu*, așa cum *floare* poate însemna și *trandafir*, și *lalea*, și *zambilă*, și *dalie*. Or, fiecare dintre acestea este o culoare, o floare, dar *culoare* nu înseamnă doar *roz* sau *oranj*, așa cum *floare* nu înseamnă numai *trandafir* sau *dalie*. Prin urmare, în enunțul *Am cumpărat ghiocei*, prin *ghiocei* înțelegem *flori*; deci cuvântul *ghiocei* poate fi înlocuit prin cuvântul *flori*. În schimb, în enunțul *Am cumpărat flori*, prin *flori* nu vom înțelege doar *ghiocei* sau *mimoze*, dar orice *floare*. Astfel, cuvântul *flori* poate înlocui în orice context orice denumire de floare; în felul acesta, în enunțurile în care apare unul dintre cuvintele: *lalele*, *bujori*, *trandafiri*, în locul lor poate fi utilizat cuvântul *flori*. În schimb, cuvântul *flori* nu poate fi înlocuit, în orice context, cu fiecare dintre aceste cuvinte. Așadar, câmpurile noționale se formează prin stabilirea unui hiperonim și a hiponimelor lui.

Interesul pentru analiza câmpurilor noționale este justificat de aspecte teoretice, metodologice, pe de o parte, și aplicative, pe de altă parte. Astfel, compararea aceluiași câmp în două sau mai multe limbi diferite pune în evidență diferențele de sens și de lexicalizare (seme deosebite, cuvinte inexistente și opoziții diferite de la o limbă la alta) (Bidu-Vrânceanu, 1984). Sesizarea acestor diferențe vizează atât topologia limbilor, cât și învățarea lexicului dintr-o limbă sau din limbi diferite.

Totodată, delimitarea câmpurilor rămâne o problemă actuală, rezolvarea ei fiind complicată și de faptul că majoritatea cuvintelor unei limbi aparțin în mod curent mai mult decât unui singur câmp.

Bibliografie

1. Bidu-Vrânceanu, A., Forăscu, N., *Modele de structurare semantică*, Facla, Timișoara, 1984.
2. Bidu-Vrânceanu, A., Forăscu, N., *Cuvinte și sensuri*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
3. Cosovan, O., Cartaleanu, T., *Predarea limbii române în viziunea curriculumului de liceu*, Chișinău, Cartier, 2001.
4. Coșeriu, E., *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, Arc, 2000.